

# Marco D'Eramo: Iron Musk

[Ur [Sidecar](#), 15 juni 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det är svårt att dölja en viss tillfredsställelse när man bevittnar Bitcoins kollaps. Sedan jag behandlade ämnet i *Sidecar* för 7 månader sedan,<sup>1</sup> har kryptovalutornas totala kapitalisering minskat från 2,6 biljoner dollar – motsvarande Frankrikes BNP – till bara 901-984 miljarder dollar (den 15 juni). Man känner sig ledsen, om än bara lite, för de lättlurade människor som investerade sina blygsamma besparingar i kryptovalutor i förhoppning om lätta profiter och skinnades av ännu ett pyramidspel – en uppdaterad version av 1600-talets tulpanfeber i Nederländerna, historiens första vansinniga finansbubbla.

Denna skadeglädje är särskilt stor eftersom kryptovalutans krasch speciellt påverkar Elon Musk – i teorin världens rikaste man, med tillgångar värderade till 268 miljarder dollar. I media framställs Musk som den nutida kapitalismens egen Tony Stark, alter ego för Marvels superhjälte Iron Man: en företagsmagnat, playboy, filantrop, uppfinnare och vetenskapsman. 2019 beslutade Musk att acceptera kryptovalutor som betalning för de elfordon som hans företag Tesla producerar. Följande år investerade han 1,5 miljarder dollar i kryptovalutan Dogecoin. Musk har litat på det faktum att kryptovalutamarknaden kontrolleras av ett litet antal personer som kan manipulera dess upp- och nedgångar (utom plötsliga vågor av panik). I flera år backade dessa kapitalister upp värdet på sina investeringar i Bitcoin genom att fortsätta ackumulera kryptovalutor, precis som offentliga företag gör när de driver upp värdet på sina egna aktier med hjälp av ”återköp”.

Men inom loppet av ett år har Dogecoin förlorat mer än 80% av sitt värde, och har minskat från 40 miljarder dollar till 6,9 miljarder. Men Musk har inte avskräckts utan bedyrat sin tro på satsningen, och lanserade det på nytt i maj som ett sätt att betala för marknadsföringen av sitt rymdföretag, SpaceX. Varje tillkännagivande som Musk gör följs av en prisstegring på Dogecoin: ett faktum som belyser de mekanismer med vilka denna nya sorts kapitalism ökar sina fanbärares förmögenheter. Kapitalisterna tillkännager på sociala media att de kommer att köpa en viss aktie. Deras anhängare (eller, kanske mer träffande, troende) rusar iväg och köper samma aktier, som upplever en svindlande prisökning, varefter kapitalisten gör vinst på prisökningen genom att sälja en del av de uppblåsta aktierna, och med lätthet täcker kostnaderna för de inledande uppköpen.

Det som skapar intäkter här är *inflytande*. I Musks fall ökade hans inflytande med hjälp av hans serietidningsidentitet: han kommer att samla på sig rikedomar så länge han ses som en figur som liknar Stark. Det är så hans image som Järnkapist förblir trovärdig. Av denna orsak är Twitter det effektivaste finansverktyg som står till hans förfogande: hans 91 miljoner följare över hela världen är hans verkliga kapital. Följaktligen ökade värdet på Twitters aktier med 27% efter att Musk tillkännagav att han hade köpt 9% av företagets aktier (som ett resultat av det gick Dogecoin också upp 20%). Det säger sig själv att Iron Man vill kontrollera källan till sina intäkter genom att investera i den.

Att Musk håller fast vid denna superhjeltepersonlighet är därmed inte bara – eller ens främst –

---

1 Marco D'Eramo, ”[Bitmagic](#)”, *Sidecar*, 18 november 2021.

fåfång skrytsamhet, utan bokstavligen en fråga om ekonomiska intressen. Under hela sin karriär som entreprenör har han noggrant utformat sin image som uppfinnare eller vetenskapsman (trots att han gav upp sin forskarutbildning i materialvetenskap efter bara två dagar). Som Forbes bestämt förkunnar: ”Elon Musk arbetar för att revolutionera transporterna, både på jorden, med hjälp av elbilstillverkaren Tesla – och i rymden via rakettillverkaren SpaceX”. Musk måste ständigt förnya dessa vitsord som superhjälte och investera i fantasifulla framtidsprojekt som påminner om science fiction: elbilar, utforskning av rymden, konstgjord intelligens och neuroteknologi. Lösningen är att lansera ett nytt projekt innan det tidigare har fullbordats. Nya investeringar får de tidigare att se lönsamma ut, och på så sätt ökar värdet på deras aktier.

Avskräckande i detta avseende är historien om Tesla, elbilsföretaget som, utan att ha etablerat sig i industrin (hur många Tesla ser ni köra omkring?), lanserade sig själv inom området för självkörande bilar, med förutsägbart katastrofalt resultat. Fram till 20 februari har Tesla-bilar orsakat 11 olyckor, 17 offer och ett dödsoffer. Men för Musk har själva löftet om automatiserade bilar dolt elfordonets bredare misslyckande. Tesla börsnoterades 2010, efter att ha fått 500 miljoner dollar i finansiering från den amerikanska regeringen. Mellan 2010 och 2019 ökade dess värde, men i ganska typisk takt för ett teknologiföretag under en period av kvantitativa lättnader. (Vid den här tidpunkten kunde investeringsfonder ta miljarder i räntefria lån, och utan att egentligen veta vart de skulle kanalisera lånen, investera i företag som betraktades som lovande. Det var detta som låg bakom det enorma uppsvinget för aktier, trots en i det närmaste stagnerande verklig ekonomi.) Under de följande två åren steg företaget verkligen som en raket, och nådde sin topp på 1,2 biljoner dollar i november 2021, innan det rasade till 662 miljarder dollar den 15 juni i år.

Denna värdering motsvarar inte på något sätt Teslas ”verkliga storlek”, som är blygsam både vad gäller tillverkade fordon (305.000 hela förra året) och försäljning (54 miljarder dollar). Som jämförelse hade Volkswagen-gruppen intäkter på 250 miljarder dollar och tillverkade 5,8 miljoner bilar, men dess kapitalisering uppgick bara till 167 miljarder dollar. Teslas uppgång drevs på av Bitcoins tillväxt, löftet om utforskning av rymden, och 2021 av den sedan länge omskrivna ”raket-upptäcktsfärden” för turister, som hjälpte SpaceX att passera värderingströskeln på 100 miljarder dollar. På detta sätt utlöste SpaceX och Bitcoin i efterhand Teslas uppgång.

Som vi har sett har värderingen av Musks företag, liksom de slumpartade uppskattningarna av hans förmögenhet, alltid grundat sig på löften om en framtida utveckling: bedrifter som är precis utom räckhåll, bara över nästa kulle. Hans förtroende för Bitcoin tyder därför på mer än en spekulerande opportunist. Det förkroppsligar den affärsmodell som fungerar i hans olika verksamheter. Den visar också att det inflytande som Musk utövar via Twitter inte bara påverkar småinvestorer (de som de italienska börshandlarna kallar *parco buoi*, ”flocken”), utan också ”experter”, börsmäklare, finansrådgivare, fondförvaltare och så vidare.

Varje epok har en entreprenör som symboliserar epokens speciella sorts kapitalism. Under perioden med rövarbaroner i slutet av 1800-talet var det den moderna miljonärsfilantropins missionär, Andrew Carnegie och hans *Rikedomens evangelium* (1889). Sedan var det Henry Ford, industriägaren och fascistsympatisören bakom T-Forden, som chockade världen genom att betala sina arbetare fem dollar per dag, och av Alexandre Kojève ansågs vara ”1900-talets enda stora ortodoxa marxist”. Perioden efter Andra världskriget, med sina socialdemokratiska kompromisser, saknade prometeiska entreprenörer av den sort som figurer som Werner Sombart och Joseph Schumpeter

föreställde sig. Men i och med reaganismens uppkomst återupplivades myten om entreprenören på 1980-talet. Richard Branson steg fram som passande styvbarn till Thatcher, vars privatiseringar och avregleringar röjde vägen för Virgin Atlantic och Virgin Healthcare. 1986 utnämnde den dåvarande premiärministern honom till ”tsar över avfallet” med uppgift att ”hålla Storbritannien snyggt”. Senare anförtrorde Blairs regering honom ledarskapet över den nyligen privatiserade brittiska järnvägen.

Branson inledde artist-entreprenörens era, en man från showbusiness mer än affärsvärlden, som förebådade den nya generationen moguler som verkar på sociala media. Mark Zuckerberg, som skickligt utnyttjade Facebook för att bygga upp sitt eget personliga märke, var först. På i sanning ett filmiskt sätt trädde sedan Iron Man Elon fram. Ändå är dessa symboliska figurer inte nödvändigtvis de viktigaste. John Rockefeller eller John Pierpont Morgan var mycket viktigare än Carnegie, även om de aldrig förkroppsligade en epokgörande stil. Bill Gates var lika viktig som Steve Jobs (själv av mytisk karaktär trots att han dog innan den nya vågen av sociala media). På samma sätt formar Amazons Jeff Bezos våra liv mycket mer än Elon Musk, trots att hans närvaro på sociala media är nästan noll, och han är klart mindre representativ för det som kan kallas ”serietidningskapitalism”.

Sanningen är att Musks betydelse är mer politisk än ekonomisk. Jag vet av personlig erfarenhet att offentliga figurer – oavsett hur cyniska deras uttalade åsikter må verka – till sist identifierar sig med den roll de spelar och tror på de principer som de trodde att de utnyttjade. Tony Stark börjar oundvikligen se sig som Odysseus, ”en man som är begåvad på alla sätt”, och vars genialitet låter sitt folk fullfölja sitt historiska uppdrag. Men till skillnad från sin tidigare Paypal-kompanjon och kryptovalutaentusiast Peter Thiel, har Musk inte så stor nytta av sina politiska tillkännagivanden. Hans handlingar talar för sig själv. De avslöjar en individ som är övertygad om sin rätt att forma världens öde – inte i första hand med hjälp av sin förmögenhet, utan genom att vara medlem av en ”kunskapsaristokrati”, utvalda som är intelligenta, kunniga och mer insiktsfulla än resten.

Har träder vi in i serietidningskapitalisternas fantasivärld, där de ofta använder sina enorma rikedomar för att förverkliga tonårsfantasier. Relevant för denna drömvärld är det oproportionerligt stora inflytande, speciellt på 1980-talet, som Ayn Rands *Och världen skälvde* (1957) hade, där exilryssen beskriver ”ett dystopiskt USA där de privata företagen lider under alltmer betungande lagar och regler”, och det motstånd som några hjältemodiga kapitalister gör och så småningom flyttar och upprättar ett fritt samhälle någon annanstans (en nämnvärd superfan av denna extremt tråkiga bok var Alan Greenspan).

Krisen 2008 utdelade ett slag mot förespråkarna av Rands ”förnuftiga egoism” (Greenspan själv avsvor sig den till sist). Men den ersattes snart av ett nytt kultverk med titeln *The Sovereign Individual: How to Survive and Thrive During the Collapse of the Welfare State* [Den enväldiga individen: hur man ska överleva och frodas under välfärdsstatens sammanbrott] (1997), som skrevs gemensamt av James Dale Davidson, en finanskonsult vars expertis utgjordes av att veta hur man skulle dra fördel av katastrofer, och William Rees-Mogg (1928-2012), som under en lång period var redaktör för *The Times*. En artikel i *Guardian* 2018 sammanfattade bokens fyra viktigaste teser:

- 1) Den demokratiska nationalstaten fungerar i grund och botten som ett brottsyndikat, som tvingar ärliga medborgare att lämna ifrån sig stora delar av sina rikedomar för att betala saker som vägar och sjukhus och skolor.

2) Internets uppkomst, och kryptovalutornas tillkomst, kommer att göra det omöjligt för regeringarna att lägga sig i privata transaktioner och beskatta inkomster, och därmed befria individer från demokratins politiska skyddsbedrägeri.

3) Följaktligen kommer staten att bli föråldrad som politisk enhet.

4) Ur detta haveri kommer det att uppstå en ny global ordning, där en ”kunskapselit” kommer att få makt och inflytande, som en klass av enväldiga individer ”som styr över avsevärt större resurser” som inte längre kommer att vara underkastade nationalstaternas makt och kommer att omskapa regeringarna för att passa sina mål.<sup>2</sup>

Trots att den skrevs 1997 passar boken perfekt med kryptovalutornas värld, som skapades ett årtionde senare i de omedelbara efterdyningarna till finanskraschen. *Den enväldiga individen* hittade en tidig anhängare i Thiel, som var med i den så kallade Paypalmaffian, den grupp av unga entreprenörer – inklusive Musk – som 1998 lanserade Paypal och så småningom ynglade av sig en hel massa företag: Reid Hoffman grundade LinkedIn, Russel Simmons och Jeremy Stoppelman grundade Yelp; Keith Rabois var en tidig investerare i YouTube; Max Levchin blev VD vid Slide, Roelof Botha kompanjon i Sequoia Capital. Med undantag för Musk förekommer alla på ett berömt foto som *Fortune* publicerade 2007, sittande i en bar klädda som italiensk-amerikanska gangsters.

Inte alla i denna klick skulle bli lärjungar till *Den enväldiga individen*. En del fortsätter att finansiera liberala ideal och Demokratiska kandidater. Men den verkliga klyftan inom gruppen går mellan kryptons förespråkare och de andra. Kom ihåg att Bitcoin framställde sig själv som ett verktyg som kunde göra staten överflödig som valutagarant – och undergräva en av dess två återstående monopol (det andra är monopolet på lagligt våld). Bitcoin var ett sätt att förverkliga Robert Nozicks ultraminimalistiska stat på det ekonomiska och finansiella området, långt utöver till och med den allra djärvaste friedmannska vision, där marknaden anförtros rollen att tillhandahålla pengar.

Ännu mer radikal i sina politiska övertygelser är Thiel, som, vilket vi får höra i en artikel i *London Review of Books* nyligen,

förutspår nationalstatens död och uppkomsten av frihetliga samhällen med låg eller ingen beskattning, där de rika till sist kan befria sig från ”arbetarnas utsugning av kapitalisterna”. Han har sedan länge hävdad att blockkedjor och krypteringsteknologi – inklusive kryptovalutor som Bitcoin – har potential att befria medborgarna från statens grepp genom att göra det omöjligt för regeringarna att exproprierar rikedomar med hjälp av inflation.<sup>3</sup>

Thiel anställde nyligen den tidigare österrikiske kanslern Sebastian Kurz, en konservativ politiker som alltmer lutar åt den liberala extremhögern, som global strateg åt sin investeringsfond. Thiel har också blivit passionerad representant för ”mörk upplysning”, den nya filosofi som omfattas av den alternativ högern och en del Trumpanhängare (Thiel var en av Trumps tidigaste finansiärer), och som förespråkar skapandet av ett nyfeodalt system som styrs av en liten grupp kunskapsmässigt överlägsna eliter.

Dessa patricier döljer sig i den ädlaste av skrudar: meritokrati. Vem kan trots allt vara mot tanken att den som förtjänar mer ska få mer? Problemet är att detta resonemang alltid genomförs baklänges,

2 Marc O’Connel, "[Why Silicon Valley billionaires are prepping for the apocalypse in New Zealand](#)", *Guardian*, 15 februari 2018.

3 David Runciman, "[Competition is for losers](#)", *London Review of Books*, 23 september 2021.

och går från konsekvenser till orsaker. Långt från att hävda att belöningarna ska motsvara meriterna, hävdar meritokratin i själva verket motsatsen. Att ha rikedomar är redan ett ovedersägligt bevis på att man har förtjänat dem. De rika är rika på grund av att de förtjänar att vara det, och alla andra är ovärdiga fattiga. Musk är en levande försvarare av denna princip, dess kändisinkarnation. Men av just detta skäl behöver han inte ge uttryck för radikala åsikter som hans tidigare kollega Thiel. Begreppet kunskapsmässig feodalism är ovidkommande för honom, eftersom han helt enkelt kan utöva ett sådant tyranni över sina anställda. Istället för att stoltsera med sin radikalism praktiserar han den. Han skryter inte om kryptovalutans ideologiska fördelar, han använder dem bara för att blåsa upp värderingen av sina företag. Som Wole Soyinka skrev i sitt Nobeltal, i en svidande kritik av Négrituderörelsen: ”en tiger tillkännager inte sin tigerinställning, han attackerar”.

Men begränsningarna hos detta förhållningssätt är uppenbara. Teslas marknadsutveckling återspeglar med en slående likhet kryptovalutans utveckling (Teslas ras från 1 biljon dollar till 662 miljarder sedan november förra året sammanfaller med den senaste kraschen för kryptovalutorna). Slutet för kvantitativa lättnader och den valutaåttstramning som centralbankerna kommer att genomföra för att bromsa inflationen kommer att leda till sammanbrott för alla möjliga övervärderade bolag och Ponzibedrägerier. Då kommer kapitalismen att behöva hitta andra hjältar eller andra serietidningar).

PS. Om kollapsen för Bitcoin var en bra historia denna vår, så fanns det också en annan. I maj var det som om World Economic Forum i Davos inte ens ägde rum. Ingen uppmärksammade mötet på minsta sätt, och det förekom knappt i någon nyhetsrapportering. Före pandemin verkade Davos som en årlig återförening av universums herrar. Dess storslagna koreografi antydde att det var filmstjärnor och statsöverhuvuden som besökte utförsåkningsanläggningen, inte kapitalets byråkrater och kontorsslavar. I motsats till detta är denna nya måttfullhet en frisk fläkt. Kanske en ringa tröst inför ett krig, men ändå en strimma av hopp.